

Asia: VN/22377/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleisesti lakiesityksestä

Hallituksen esitys eduskunnalle yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta perustellaan valtiontalouden tasapainottamisella ja tuen kohdentamisella sitä eniten tarvitseville. Lakiesitys on kuitenkin ristiriidassa ko. tavoitteiden kanssa, sillä se kasvattaisi, myös itse lakiesityksessä arvioidun mukaan, varsinkin toimeentulotukimenoja. Lisäksi se aiheuttaisi taloudellisia ja monia muita kielteisiä vaikutuksia muualla, kuten esimerkiksi yhteiskunnan eri palveluiden tarpeen lisäystä. Näitä vaikutuksia ei kuitenkaan ole esityksessä arvioitu.

Hallitus esittää myös muutoksia toimeentulotukilakiin. Asumistuki- ja toimeentulotukilakiin esitettyjen muutosten yhtäaikainen, kertautuva vaikutus on kohtuuton toimeentulonsa kanssa kamppailevien, heikoimmassa asemassa oleviin. Asumistukilain muuttamisen valmistelussa olisi huomattavasti perusteellisemmin pitänyt huomioida hallituksen esitys eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta. Molemmissa esityksissä käsitellään asumismenojen suuruutta sekä esitetään muutoksia asumismenoja koskeviin säännöksiin.

Asumistuen heikennysten arvioidaan vahvistavan julkista taloutta noin 300 miljoonalla eurolla. Valtiontalouden tasapainottaminen aiheuttamalla vakavia toimeentulohaasteita suurelle joukolle kansalaisia ei kuitenkaan ole perusteltua.

Molempien lakimuutosten myötä tarve kohtuuhintaiselle vuokra-asuntotuotannolle kasvaisi, mutta hallitus on samanaikaisesti vähentämässä kohtuuhintaisen ARA-asuntotuotannon rahoittamista syventäen, vielä voimakkaammin, erityisesti heikoimmassa asemassa olevien asemaa. Ja tämä kaikki tilanteessa, jossa asumisen ja muut kulut ovat voimakkaasti nousseet ja asuntojen uudistuotanto on

hiljenemässä rakennusalan merkittävien haasteiden vuoksi. Näitä oleellisia, asumistukeen vahvasti kytkeytyviä tekijöitä ei hallituksen esityksessä ole lainkaan huomioitu. Esityksessä ei myöskään ole huomioitu keskeisiä trendejä, kuten pienituloisten määrän kasvu, vuokralla asumisen nopea yleistyminen sekä viime vuosina toteutunut syntyvyyden huomattava aleneminen, jolla on ratkaiseva merkitys maan tulevaisuuden kannalta. Todettakoon, että moni suomalainen nuori ja nuori lapsiperhe on, ainakin väliaikaisesti, asumistuen ja monien muiden tukien ja palvelujen tarpeessa.

On helppoa yhtyä toisen lausunnonantajan toteamukseen siitä, että hätäisesti valmisteltu esitys asumistukilain muuttamisesta tulisi valmistella uudelleen ja tällä kertaa siten, että se sisältää riittäviin faktoihin sekä asiantuntijuuteen perustuvat vaikutusten arvioinnit. Lisäksi lausuntojen antamiseen annettu aika on hyvin lyhyt. Hallituksen budjettiaikataulu ei ole hyväksyttävä peruste lyhyelle lausuntoajalle.

Vaikutusten arviointi

Hallituksen esityksen vaikutusten arviointi on puutteellinen. Siitä uupuu muun muassa kuvaus asumistuen saajien tulotasosta, joka on aivan oleellinen tieto, kun tavoitteena on kohdentaa tukea eniten tarvitseville.

Asumistuen muutoksilla on yhteisvaikutuksia myös muiden hallituksen esittämien sosiaaliturvamuutosten kanssa. STM valmistelee syksyllä 2023 valmisteltavista sosiaaliturvamuutoksista muistion, jossa kuvataan kaikkien muutosten yhteisvaikutuksia kotitalouksiin. Tämän arvion tulisi kuitenkin olla käytössä jo nyt, sillä kaavailtujen leikkausten voidaan perustellusti olettaa kohdistuvan suurilta osin samoihin henkilöihin ja näin ollen vaikeuttavan jo valmiiksi toimeentulon kanssa kamppailevien asemaa. Yhteisvaikutuksissa kyse lienee erittäin merkittävistä ansiovähennyksistä, joista tulee todellinen ongelma laajalle ihmisjoukolle. Kaavailtujen leikkausten yhteisvaikutusten kokonaisarvioinnin puuttuessa ei synny selkeää kuvaa siitä, miten vaikutukset kohdentuvat eri väestöryhmiin. Leikkaukset kohdistunevat kuitenkin paljolti samoihin ihmisiin ja erityisesti ennestään haavoittuvassa asemassa oleviin.

Lakiesityksestä on myös jäänyt sellainen oleellinen huomio pois, että asumistuki on monesti väliaikainen, erityisesti nuorten kohdalla. Tuki mahdollistaa asumisen ja toimeentulon elämäntilanteessa, jossa tulot ovat pienet esimerkiksi nuoren iän vuoksi.

Esityksessä todetaan, että toimeentulotuen saajien määrä tulee nousemaan esitettyjen muutosten vuoksi 15 000 kotitaloudella ja lisäämään toimeentulotukimenoja vuositasolla yhteensä arviolta noin 77,2 miljoonalla eurolla. On epätarkoituksenmukaista siirtää ihmisiä toimeentulotuen piiriin, joka on viimesijainen etuus ja lisäksi kaikkein kallein ja byrokraattisin tuki. Toimeentulotuen saamisen yleistyminen lisää myös kannustinloukkuja, mikä on epätoivottavaa.

Esitetyillä muutoksilla ohjataan hakemaan edullisempaa vuokra-asuntoa. Tämä ei kuitenkaan ole yksinkertaista. Etenkin kasvukeskuksissa vuokrataso on korkea ja Kelan asettamiin asumistuen enimmäisasumismenojen raameihin sopivia vuokra-asuntoja on hyvin hankala löytää – jos löytyy ollenkaan. Ko. asunnoista käydään kovaa kilpaa ja etenkin vapaarahoitteiset pienet vuokrat kodit ovat kiinnostavia myös hyvätuloisille. Kuten edellä tuli todettua, erityisesti vuokra-asuntomarkkinatilanne on entistä haasteellisempi ja muutto kohtuuhintaisempaan asuntoon on monelle käytännössä mahdottomuus. Toimeentulotukilakiin kaavailtu muutos pienentää toimeentulotukea tietyin ehdoin niiltä, joiden vuokrat ylittävät Kelan enimmäisasumismenojen tason, jolloin asumisen tukien summa voi pienentyä kotitalouksissa enemmän kuin pelkkien asumistuen leikkausten seurauksena.

Nuoret ja opiskelijat

Nuoret ovat suurin asumistukea käyttävä ikäryhmä, joten asumistuen leikkauksien vaikutus nuoriin ja heidän vuokranmaksukykynsä tulee olemaan suuri. Leikkauksilla vaikutetaan kielteisesti nuorten asemaan lisäten heidän taloushuoliaan, mikä taas lisää pahoinvointia ja pahimmassa tapauksessa syrjäytymistä, mistä koituu yhteiskunnalle hyvin merkittävät kulut.

Valtiohallan tavoitteena on, että opiskelijat valmistuisivat nopeasti ja työllistyisivät. Kun opiskelijoiden toimeentulosta leikataan, seurauksena on, että entistä useampi joutuu työskentelemään opintojensa ohella selviytyäkseen asumisen ja muista kustannuksistaan. Opiskelijoilla toimeentulotuen saaminen on harvinaista, joten toimeentulotuki ei heillä vastaavaan tapaan kompensoi yleisen asumistuen muutosten vaikutuksia. Asumistukea saavista opiskelijoista selvä enemmistö on naisia. Nuorissa on tulevaisuus, eli miksi leikata heille elintärkeitä tukia ja miksi leikkausten kokonaisvaikutuksia ei ole juurikaan arvioitu? Samanaikaisesti nuorten määrä on nyt ja erityisesti tulevaisuudessa voimakkaasti laskusuuntainen, kun viime vuosien huomattavan alhainen syntyvyys rupeaa näkymään vanhemmissa ikäluokissa. Tätä kautta potentiaalisia nuoria tuen saajia on myös entistä pienempi määrä.

Lapsiperheet

Esityksen mukaan muutoksissa on otettu huomioon asumistukea saavien lapsiperheiden asema kasvattamalla lasten kerrointa asumistuen laskemisessa. Mutta, kaikki muut asumistukeen kohdistuvat heikennykset kohdistuvat myös lapsiperheisiin. Esityksen vaikutusarvion mukaan esimerkiksi kahden vanhemman lapsiperheistä yli 20 prosenttia tippuisi kokonaan pois tuen piiristä. Leikkaamalla ensisijaisena tukena toimivasta asumistuesta lapsiperheitä tippunee viimesijaisen perustoimeentulotuen piiriin. Muutosten seurauksena lapsiperheköyhyys lisääntyy. Kuten esityksessä todetaan, vaikutukset kohdistuvat sekä saajamäärien että tuen tason keskimääräisten muutosten osalta muita ryhmiä voimakkaammin työssäkäyviin ja yksinhuoltajiin. Tuensaajien selvä enemmistö näissä ryhmissä on naisia.

Naiset

Kuten esityksessä todetaan, asumistuen muutokset heikentävät naisten asemaa. Merkittävä osa osa-aikatyötä tekevästä ja matalapalkka-ammateissa työskentelevistä on naisia. Erittäin harva pystyy

korvaamaan menettämänsä tukea vaihtamalla korkeampipalkkaiseen työhön. Monissa eri elämäntilanteissa osa-aikatyö on ainoa vaihtoehto pysyä työelämässä.

Työlliset

Osa-aikatyöt ja kausityöt ovat yleistyneet, mutta asumistukeen kaavailuilla leikkauksilla ei kannustetta ihmisiä hakemaan sellaista työtä. Esityksen mukaan: "Perusomavastuun korottaminen 50 prosenttiin pienentää työnteosta käteen jäävää tuloa, ja ansiotulovähennyksen poistaminen heikentää merkittävästi kannustimia ottaa vastaan työtä etenkin pienillä kuukausittaisilla työtunneilla." Ns. suojaosan poistaminen leikkaa pienituloisten, myös kokoaikatyötä tekevien, palkansaajien kuukausituloja. Kaavaillut muutokset ovat eriskummallisia varsinkin siitä näkökulmasta, että hallitus tähtää työllisyyden kohentamiseen. Muutosten konkreettisena seurauksena pienipalkkaisten tai osa-aikaisten töiden tekeminen ja vastaanottaminen isommissa, vuokratasoltaan kalliimmissa kaupungeissa, missä suurin osa työpaikoista ylipäättään sijaitsee, hankaloituu, mikä pahentaa eri alojen työvoimapulaa ja haittaa koko maan taloudellista kehitystä.

Ansiotulovähennyksestä luopumisen tavoitteeksi mainitaan kokoaikatyön vastaanottamisen kannusteiden parantaminen. Samalla kuitenkin heikennetään kannustimia osa-aikaiseen tai keikkatyöhön sekä pienipalkkaiseen kokoaikatyöhön. Kannustinvaikutukset ovat siis ristiriitaisia.

Omistusasujat

Asumistuen lakkauttaminen omistusasujien osalta on euromääräisiltä vaikutuksiltaan pieni. Omistusasujia on asumistuen saajista vain pieni osa. Esimerkiksi työttömyys vaatii henkilöltä taloustilanteen nopeaa sopeuttamista. Omistusasujalle asumismenojen nopea sopeuttaminen on vaikeaa esimerkiksi asuntomarkkinoiden alueellisen- ja suhdannevaihtelun vuoksi. On kyseenalaista, kannattaako omistusasujat karsia pois tuen piiristä.

Vaasan kaupungin asumisneuvonnan kokemukset

Vaasan kaupunki on tarjonnut asumisneuvontaa kahden neuvojan voimin toukokuusta 2022 lähtien. Asumisneuvonnan tavoitteena on muun muassa vuokravelkojen, asumisen häiriöiden ja häätöjen vähentäminen sekä asumisen jatkumisen turvaaminen.

Asumistukeen kaavailtujen muutosten myötä vuokran omaisuus kasvaa. On selvää, että tämä tulee lisäämään varsinkin heikoimmassa asemassa olevien taloudellisia ongelmia ja velkaantumista, jolloin yhtenä merkittävänä seurauksena on vuokravelkahäätöjen määrää. Vaasan asumisneuvonnan asiakasmäärä on erittäin suuri ja moni asiakas on hyvin haasteellisessa tilanteessa. Asumisneuvonnan tärkeä yhteistyötaho, Pohjanmaan hyvinvointialueen sosiaalipalvelut, on kuormittunut. Moni asiakas saa ongelmiinsa apua, mutta asumistukeen ja toimeentulotukeen kaavailtujen muutosten myötä niiden asiakkaiden määrä, joiden tilanne on hyvin vaikeasti ratkaistavissa, tulee lisääntymään. Tämä tulee kuormittamaan palvelujärjestelmää entisestään.

Vaasassa kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja on entistä vähemmän tarjolla. Syksyllä 2023 noin 200 opiskelijaa jäi ilman opiskelija-asuntoa, kun kaupungin kaikki opiskelija-asunnot ovat täynnä. Vuokrayksiöitä oli koko kaupungissa tarjolla alle 20 kpl elokuussa 2023. Asumisneuvonnan asiakaskunnalle on hyvin vähän tarjontaa vuokra-asuntuolella. Asumistuen heikentäminen lisää kohtuuhintaisten asuntojen tarvetta, mutta käytännössä asuntotarjontaa ei ole, edes nykyiselle asiakasmäärälle. Paikallisesti asuntojen uudisrakentaminen on melkein pysähtynyt, kun kaupungin väkiluvun kasvu on samanaikaisesti hyvin voimakasta. Hallituksen esityksessä eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta on asetettu kolmen kuukauden määräaika uuden asunnon löytämiseksi. Tämä on hyvin tiukka määräaika ja lisäksi käytännössä mahdoton monelle henkilölle, joilla on maksuhäiriöitä, kuormittava elämäntilanne tai elämänhallinnan haasteita.

Asumisneuvonnan asiakkaista suurin osa haluaisi työllistyä. Mutta, kun moni asiakas on esimerkiksi työttömyyden takia jäänyt asunnottomaksi tai on asunnottomuuden uhan alla, asiakkaalla ei yleensä ole voimavaroja edesauttaa työllistymistään. Asunnon saaminen on perusedellytys työllistymiselle. Asumistuen heikentäminen voi pahimmassa tapauksessa lisätä asunnottomuutta ja täten todennäköisesti heikentää entisestään asiakkaiden työllistymismahdollisuuksia.

Inhimillinen asumisen perusoikeus horjuu esitettyjen muutosten myötä. Suomen perustuslain mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä. Kaavailtu asumistuen muutos tulee vaikuttamaan heikentävästi asunnon saannin mahdollisuuksiin, minkä seurauksena vuokravelkaantuminen ja asunnottomuusriski kasvaa. Häätöjen määrä ja niiden aiheuttamat kulut kasvavat, huono-osaisuus yleistyy ja asuinalueiden eriytyminen pahenee entisestään. Asumisneuvonnan, sosiaalityön, Kelan, ulosoton ja monien muiden tahojen työmäärä tulee merkittävästi lisääntymään. Moni palvelu on jo ennestään hyvin ylikuormittunut. Ko. palvelujen resursseja ei kuitenkaan aiota lisätä.

Jonas Nylén

Vaasan kaupungin asuntopäällikkö

Nylén Jonas
Vaasan kaupunki - Asuntopäällikkö Jonas Nylén